

Особливості класифікації корейських двоскладових лінгвістичних термінів сіно-корейського походження

О. В. Шестакова

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна
Corresponding author. E-mail: shestakova_olia@ukr.net

Paper received 01.04.21; Accepted for publication 12.04.21.

<https://doi.org/10.31174/SEND-Ph2021-251IX74-14>

Анотація. Стаття освітлює актуальну проблему корейської лінгвістики, що стосується класифікації двоскладових лексем сіно-корейського походження з погляду їхнього способу словотворення. Труднощі такого поділу спричинені тим, що сіно-корейські морфеми при утворенні слів показують характеристики, притаманні кореневим морфемам, хоча при цьому деякі з морфем можуть мати визначену позицію у слові при словотворі, виявляючи цим також і виражений префіксальний або суфіксальний характер морфеми. Аналіз теоретичного та практичного матеріалу дозволяє зробити висновок, що доцільним є винесення таких лексем у окрему групу складених лексем.

Ключові слова: сіно-корейська морфема, двоскладові сіно-корейські лексеми, похідні слова, складені слова.

Вступ. Усі галузі корейської науки у свій час зробили значний стрибок у зв'язку із відкриттям кордонів колишньої ізоляції та закритої Кореї. Багатство матеріалів та уже досить міцна теоретична база зарубіжних колег спонукали корейців будувати свої дослідження навколо цих баз, що зумовило досить поспішне формування терміносистем кожної окремої галузі. Не виключенням стала і корейська лінгвістика. Необхідність формування великої кількості понять, які при цьому будуть мати високий рівень продуктивності, зумовила наповнення лінгвістичної терміносистеми словами сіно-корейського походження. У більшості випадків їхнє походження та класифікація не викликають питань, проте і досі немає чітких критеріїв аналізу двоскладових лінгвістичних термінів сіно-корейського походження, адже вони володіють характеристиками, які притаманні як похідним термінам, утвореним способом деривації, так і складеним термінам, утвореним способом складання основ.

Стислий огляд публікацій за темою. Проблему функціонування сіно-корейської термінології розглядали Чхве Сок Ду (최석두), з погляду омонімії, широкого синонімічного ряду та проблеми класифікації окремих термінів), Чхве Хьонг Йонг (최형용) провів комплексні дослідження термінології різноманітних галузей корейської мови і зокрема розглядав двоскладові терміни сіно-корейського походження, але фокусував увагу не на класифікації їх за способом творення, а оцінював доречність усічення багатоскладових термінів до двоскладових, беручи за основу їхні лексико-семантичні характеристики. Лі Джонг Хун (이정훈) аналізував будову багатоскладових сіно-корейських морфем, що на сьогодні уже не є темою, яка викликає дискусії у науковій спільноті. Шін Хі Сам (신희삼) у своїх роботах розбирав приналежність слів, утворених з рівноправних морфем або незалежних слів – як сіно-корейського, так і власне корейського походження, пропонуючи ввести принцип лексичної класифікації таких слів на похідні та складені. Рижков А. у своїй дисертаційній роботі виносив двоскладові юридичні терміни у групу «термінів-комполітів».

Мета. Проаналізувати та порівняти основні погляди на класифікацію корейських двоскладових лінгвістичних термінів сіно-корейського походження. Визначен-

ня оптимального для класифікації двоскладових термінів принципу, який відображає характеристики словотвірних способів, що використовуються в сучасній корейській мові.

Матеріали та методи. У рамках дослідження були проаналізовані роботи корейських лінгвістів на тему способів словотвору, зокрема словотвору складних лексем з використанням морфем сіно-корейського походження. Матеріал для співвіднесення існуючих способів класифікації з функціонуючими одиницями лінгвістичної терміносистеми було обрано методом суцільної вибірки із підручників для студентів факультетів корейської філології. У роботі використані описовий метод та аналіз негайних складових.

Результати та їх обговорення. Терміни корейської мови поділяють на прості та складні, при чому до останніх відноситимуться ті терміни, у складі яких є дві та більше основи або основа та хоча б один афікс [6, с. 190]. Проблема класифікації сіно-корейських термінів буде розглядатися нами саме у площині останньої групи – складних термінів, адже їхня приналежність до цієї групи не викликає сумнівів, якщо розглянути нижчеподані характеристики. Для початку варто визначити, що у корейській мові розуміють під поняттями «основа» та «афікс».

Основою у корейській мові можуть слугувати тільки повні морфеми, що мають лексичне значення [6, с. 191], такі як 이름 (ім'я), 말 (мова), 음 (звук). Відповідно, афіксами прийнято вважати пусті морфеми, основна функція яких граматична – уточнювати чи обмежувати значення слова та вказувати на зв'язок між словами у реченні [6, с. 191]. Кожен з таких афіксів має визначене місцеположення у слові, тобто може класифікуватися як *префікс* (접두사) або *суфікс* (접미사).

Складні слова поділяються на дві підгрупи – це похідні та складені слова. Похідними називаються слова, що утворюються способом деривації – додаванням до основи афіксальних морфем (у корейській це виключно префіксальний та суфіксальний способи), а складені – це ті, що поєднують у собі дві та більше основи [6, с. 191]. Найбільш продуктивним способом словотвору у корейській мові є використання морфем сіно-корейського походження [12, с. 39]. Це твердження є особливо актуальним для термінотворення, адже сіно-корейські морфеми володіють такими перевагами, як

висока продуктивність та стислість (такі морфеми є односкладовими), які у разі перевищують головний недолік таких морфем – омонімічність [5].

Проблема, яку ми розглядаємо у даній роботі полягає у труднощах класифікації двоскладових термінів сіно-корейського походження між двома підгрупами складних слів. Особливі характеристики сіно-корейських морфем не дозволяють сформулювати чіткий алгоритм визначення основи та афіксу складного слова у випадку об'єднання менш, ніж трьох морфем у складному слові. Кожна сіно-корейська морфема може бути виражена відповідним ієрогліфом та має лексичне значення: 음 음 (소리 음) – звук, 어 (말씀 어, 語) – мова, 학 (배울 학, 學) – вчення, 운 (운 운, 韻) – звук, рима. Наявність лексичного значення у загальній теоретичній граматиці корейської мови є характеристикою повних морфем, тому такі лінгвісти, як Нам Кі Шім, Ко Йон Гин класифікують усі сіно-корейські морфеми як повні морфеми. Іншої думки дотримуються Сонг Чхоль Йи, Но Мйонг Хі, які аргументують, що не усі сіно-корейські морфеми можна вважати повними, якщо враховувати теорію поділу морфем на незалежні (*free morpheme*) та залежні морфеми (*bound morpheme*). Незалежними морфемами називаються ті, які можуть вживатися у реченні незалежно від інших морфем [2, с.161; 4, с. 63]. Залежні, відповідно, повинні поєднуватися з іншими морфемами – незалежними чи залежними, щоб утворити слово, яке можна вжити у реченні. Залежні морфеми Г. Юл поділяє далі на дериваційні та флективні морфеми [4, с. 64]. Якщо флективні Юл описує як ті, що використовуються у флективних мовах, то характеристика дериваційних морфем відповідає характеристикам афіксів у аглютинативних мовах. Фромкін, Родман та Хайамс не поділяють залежні морфеми на підгрупи, але теж характеризують їх як афікси і наводять приклади залежних морфем у ролі префіксів, суфіксів, інфіксів та циркумфіксів (конфіксів) [3, с.78]. Тобто, можна зробити висновок, що лінгвісти сходяться на думці, що залежні морфеми (які не можуть вживатися самостійно), у словотворі виконують функцію словотвірних афіксів.

Серед сіно-корейських морфем хоча й усі мають лексичне значення, більшість з них *не може* вживатися самостійно, тобто за класифікацією західних лінгвістів, відносяться до групи *залежних морфем*. Окрім того, деякі із цих сіно-корейських морфем мають обмеження щодо положення у слові – можуть вживатися лише на початку слова або в кінці слова, виявляючи цим чіткий префіксальний/суфіксальний характер морфеми:

1) Префіксальні морфеми:

대- (大, великий): 대문맥 (макроконтекст), 대문절 (макроегмент);

소- (小, малий): 소구조 (мікροструктура), 소문맥 (мікроконтекст), 소분절 (мікроегмент), 소사 (частка);

부/불- (不, заперечення, не): 불규칙 (неправильний [про дієслова]), 부정사 (інфінітив, невизначена форма дієслова), 불변화 (незмінний);

비- (非, заперечення, не): 비가산 (незлічненний [іменник]), 비강세 (безударний), 비문법성 (неграматичність), 비비음 (неназалізований звук);

무- (無, заперечення, не): 무강세 (без наголосу, безтональний), 무동기 (невмотивований);

고- (高, високий): 고모음 (високий голосний), 고설성 (високий), 고음조성 (висхідний звук/тональність);

저- (低, низький): 저모음 (низький голосний), 저포먼트 (низький формант), 저설성 (низький);

2) Суфіксальні морфеми:

-학 (學, вчення): (한)국어학 (лінгвістика корейської мови), 기호학 (семіотика), 발음학 (фонетика), 어법학 (фразеологія), 언어학 (лінгвістика);

-어 (語, мова): 개념어 (концептуалізм), 고유어 (слово власне корейського походження), 공통어 (лінгва франка);

-성 (性, природа, характеристика): 다의성 (полісемія), 단의성 (моносемія), 모호성 (неоднозначність);

-화 (化, процес зміни стану): 간음화 (скорочення), 경구개음화 (палаталізація), 무성화 (оглушення), 비음화 (назалізація).

Згідно цих характеристик, Но Мйонг Хі робить висновок, що такі морфеми можна віднести до залежних дериваційних морфем і, відповідно, вважати терміни, утворені цими морфемами, похідними термінами, утвореними дериваційним способом [7]. Проте такий підхід виправдовує себе тільки у випадку, коли аналізується термін, який складається з трьох та більше складів-морфем. Завдяки морфемному розбору слова за принципом *негайної складової* (за Блумфілдом), ми можемо визначити основу та афікс у таких словах: 대문맥 → 대- + 문맥, 소구조 → 소- + 구조, 불규칙 → 불- + 규칙, 언어학 → 언어+ 학, 경구개음화 → 경구개음+ 화. Однак, під час морфемного розбору двоскладових слів, цей метод не дає можливості визначити, який із складів є афіксальним, якщо аналізується двоскладовий термін. Метод *негайної складової* розроблявся лінгвістами для англійської мови, відповідно, він не враховує особливості лексикотвірних частин корейської мови, а саме сіно-корейських морфем. Варто розглянути цю проблему на конкретних прикладах. У прикладах вище ми згадували, що сіно-корейська морфема 무 無 має значення «не» (заперечення) і вважається префіксом, отже у слові 무음 (тишина) 무 – це префікс, а 음 (音, звук) – основа. 음 음 – це справді повна незалежна морфема, тому такий розбір слова можна вважати можливим. Якщо ж взяти слово 무생 (неживий), воно буде вже складатися з двох повних залежних морфем, позаяк 생 生 не може вживатися окремо від інших морфем. Та все ж, ми ще можемо стверджувати, що це похідне слово, утворене способом префіксації. А от якщо взяти ряд термінів, утворених повною незалежною морфемою 음 음 (звук) – 자음 (приголосна буква) та 모음 (голосна буква) – аналіз ускладнюється.

У 자음 字音 та 모음 母音 морфеми першого складу 자 та 모 є залежними і при цьому не мають визначеного префіксального чи суфіксального характеру, але оскільки у слові вони приєднуються до повної морфеми 음 і надають їй уточнюючого значення (приголосний чи голосний), логічним висновком буде, що 자 та 모 є префіксами, а слова, утворені ними – похідними.

Однак яким чином ми тоді зможемо класифікувати слово *자모* 字母 (*літери корейського алфавіту*)? Очевидно, що після цього прикладу ми уже не можемо стверджувати, що *자* та *모* являються префіксами. Відповідно, стверджувати, що слова *자음*, *모음* та *자모* утворені способом деривації та являються похідними ми теж не можемо. Згідно класифікації способів творення складних слів у корейській мові, єдиним варіантом, характеристика якого дозволяє нам класифікувати ці терміни, залишається *складені слова* (합성어), утворені способом складання.

Окремою групою можна винести двоскладові терміни, що утворені синонімічними морфемами: *언어* мова (言 – мова, 語 – мова), *성음* вокальний звук, голос (聲 – звук, 音 – звук) – ідентичні за значенням морфема теж ускладнюють розуміння того, яка з двох морфем була приєднана, тобто яку з них можна вважати афіксом. У трьохскладових словах та більше такої проблеми не виникає, тому вище ми відносили слово *고유어* до похідних слів, утворених приєднанням суфіксу *-어* до основи слова.

Враховуючи всі вищевказані нюанси, може бути запропонований наступний принцип аналізу двоскладових термінів: якщо сіно-корейська морфема у трьох- і більше складових словах виконувала функції афікса, двоскладові слова аналізуємо за аналогією. У цьому випадку *언어* 言語 ми будемо вважати похідним термі-

ном утвореним способом суфіксації, а *무성* 無聲 – похідним терміном з префіксом *무* 無. Проте значним недоліком такого підходу є те, що більша частина сіно-корейських морфем не мають закріпленого положення у слові, через що залишається лише варіант їхньої класифікації як складених слів. Зважаючи на невелику кількість залежних морфем, які мають закріплену позицію у слові, доречним є розглядання усіх двоскладових лексем як тих, що утворені способом складання для уникнення різнобічних трактувань, при цьому зазначаючи особливий характер творення (винесення їх в окрему підгрупу).

Висновки. Вищевказані приклади чітко показують труднощі аналізу двоскладових лексем сіно-корейського походження. Серед причин – незакріплена позиція у слові більшості сіно-корейських морфем та поєднання як характеристик кореня, так і характеристик афікса у більшості з таких морфем, що не дозволяє провести чіткий поділ морфем на кореневі морфем та морфем-афікси. Враховуючи проаналізований матеріал, вважаємо принцип розділення двоскладових термінів на похідні та складені, у залежності від характеристик, яких набуває морфема у трьох- та більше складових словах, недоцільним. Відповідно, рекомендується аналізувати такі терміни у корейській мові як складені терміни, виносячи їх в окрему групу, зважаючи на особливості функціонування окремих морфем.

ЛІТЕРАТУРА

1. Рижков, А. Г. (2007). Юридична термінологія корейської мови: структура та семантика : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.13. Київ, 253 с.
2. Bishop, A. (2009). *Vocabulary Instruction for Academic Success*. California: Shell Education.
3. Fromkin, V., Rodman, R., & Hyams, N. (2003). *An introduction to language*. Boston: Thomson/Heinle.
4. Yule, G. (2006). *The Study of Language* (3rd edition). England: Cambridge University Press.
5. 김병균(1996). 『국어 동음이의어 연구』, 이회문화사.
6. 남기심·고영근(2000). 『표준 국어문법론』, 탑출판사.
7. 노명희(1998). 「현대국어 한자어의 단어구조 연구」, 서울대 박사학위논문.
8. 송철의(2001). 『어휘 자료 처리를 위한 파생접사 연구』, 국립국어연구원.
9. 최석두(2010). 「한글 전문용어 관리의 특성 관한 연구」, 『제 7 회 한국정보관리학회 학술대회 논문집』, 5-10 쪽.
10. 최형용(2011). 「전문 용어의 형태론 – 지침으로서의 전문 용어 형성 원칙을 중심으로」, 『한중인문학연구』, 31, 294-322 쪽.
11. 최형용(2016). 『한국어 형태론』, 역락.
12. 한민(2020). 「한·중 신어 조어법 대조 연구」, 석사논문: 조선대학교 대학원.

REFERENCES

1. Ryzhkov, A. H. (2007). Korean law terminology: structure and semantics: dissertation for obtaining PhD degree in Philology: 10.02.13. Kyiv, 253 p.
2. Bishop, A. (2009). *Vocabulary Instruction for Academic Success*. California: Shell Education.
3. Fromkin, V., Rodman, R., & Hyams, N. (2003). *An introduction to language*. Boston: Thomson/Heinle.
4. Yule, G. (2006). *The Study of Language* (3rd edition). England: Cambridge University Press.
5. Kim Byeong-gyun (1996). *Korean Homonyms*, Ihoemunhwas.
6. Nam Gi-sim, Go Yeong-geun (2000). *The Standard Korean Grammar*, Thapchulpansa.
7. No Myeong-hui (1998). *Modern Korean hanja-based words*, PhD dissertation, Seoul National University.
8. Song Cheol-ui (2001). *Research on derivative affixes*, Gungnipgugeoyeonguwon.
9. Choe Seok-du (2010). The Characteristic of Hangeul Terminology, *Collection of articles from 7th scientific conference of Korean Society for Information Management*, pp. 5-10.
10. Choe Hyeong-yong (2011). Morphology on Terminology – focusing on the formation principles of terminology as a guide, *Studies of Korean & Chinese Humanities*, 31, pp. 294-322.
11. Choe Hyeong-yong (2016). *Korean Morphology*, Yeongnak.
12. Han Min (2020). A Contrastive study of Word Formation of Korean-Chinese New Words, dissertation for obtaining Master's degree: Graduate School of Chosun University.

Classification peculiarities of Korean two-syllable hanja-based linguistic terminology

O. V. Shestakova

Abstract. The article reviews one of the topical issues of Korean linguistics, connected to classification of two-syllable lexeme of Chinese origin based on their word-formation type. The main challenges occur due to the fact that all hanja-based syllables show a distinct root characteristics, while some of them also have characteristics of prefixes and suffixes. Analysis of data and theoretical material allows us to conclude that it is reasonable to classify two-syllable words of Chinese origin into separate group of compound words.

Keywords: hanja-based morpheme, two-syllable hanja-based lexeme, derivatives, compound words.